

عضویت ایران در گات

گات و ممالک در حال توسعه

از ۱۲۵ کشور عضو گات ۱۰۱ کشور در حال توسعه هستند. علاوه بر آن ۲۵ کشور در حال توسعه دیگر نیز بصورت غیررسمی عضو گات میباشند. علاقه کشورهای در حال توسعه به عضویت در گات از سال ۱۹۶۵ آغاز شده است. در این سال فصل نازهای (فصل چهارم) تحت عنوان "تجارت و توسعه" به قرارداد گات اضافه گردید. این فصل شامل سه ماده است.

در ماده ۳۶ اهداف این فصل یعنی ارتقاء سطح زندگی مردم و کمک به توسعه اقتصادی ممالک کمتر توسعه یافته بیان گردیده است ماده ۳۷ کشورهای توسعه یافته را متعهد میکند که به توسعه اقتصادی ممالک کمتر توسعه یافته به طریق زیر کمک نمایند.

۱- کاهش و حذف موانع بر سر راه صادرات محصولات کشورهای کمتر توسعه یافته خودداری از ایجاد و یا افزایش این موانع، بدون انتظار دریافت امتیازات و تعهدات متقابل.

۲- کاهش و حذف تدابیر مالی ای که افزایش مصرف کالاهای صادراتی کشورهای کمتر توسعه یافته را محدود میسازد و خودداری از اتخاذ تدابیر مالی جدید.

۳- در مواردی که یک دولت قیمت فروش مجدد کالاهای تولید شده در کشور کمتر توسعه یافته را تعیین میکند باید سود تجاری در حد منصفانه باشد.

بند ۴ ماده ۳۷ کشورهای در حال توسعه را نیز متعهد میکند که در تجارت با سایر کشورهای در حال توسعه اقدامات مقتضی را با توجه به برنامه های عمرانی هر یک از این کشورها و نیازهای مالی و تجاری یکدیگر بعمل آورند.

ماده ۳۸ طرف های متعاهد را متعهد میکند که بمنظور اجرای اهداف این فصل اقدامات مشترک بیشتری بعمل آورند.

غیر از نکات کلی مندرج در فصل چهارم در مواد دیگر بشرح زیر نیز بصورت خاص امتیازاتی برای کشورهای در حال توسعه در نظر گرفته شده است.

بخش اول - تحولات کلی

قسمت سوم

از: دکتر علی رشیدی

امتیازات خاص کشورهای در حال توسعه (مواد ۱۸ و ۱۹)

خصائص ویژه دوران و گونه

۱۹۹۳ - ۱۹۸۶

امتیازات خاص منظور شده برای کشورهای در حال توسعه به سطح توسعه یافتگی یا عقب ماندگی آنها بستگی دارد. در مورد آن گروه از کشورها که از سطح نسبتاً توسعه یافته تری نسبت به گروه دیگر برخوردار هستند (مانند ایران) این تسهیلات و معافیت ها به اجازه واگذاری کمک های دولتی آن هم به صنایع خاص محدود شده است. یعنی چون گاه اجراء سیاستهای توسعه اقتصادی بمنظور ارتقاء سطح زندگی محدود کردن واردات را ضروری میسازد، طرفهای متعاقد آنها (ممالک صنعتی) قبول مینمایند که (السف) انعطاف تعرفهای برای تأسیس صنعتی خاص (ب) محدودیت های مقداری برای حفظ موازنه پرداختها را بپذیرند.

در ماده ۱۸ پذیرفته شده است که:

- توسعه اقتصادی ممالک کمتر توسعه یافته و توسعه اقتصادی کشورهائی که اقتصادشان پاسخگوی استانداردهای زندگی در سطح پائینی است در جهت اهداف گات است.
- ممکن است اقدامات حمایتی و سایر اقدامات مؤثر بر واردات برای اجراء سیاست توسعه اقتصادی بمنظور ارتقاء سطح زندگی مردم ضروری باشد.

۳- در این صورت، اعطاء تسهیلات اضافی به صور زیر به این ممالک ضروری است:

الف - اجازه داشتن به ایجاد انعطاف کافی در ساختار تعرفهای جهت اعطای حمایت تعرفهای برای تاسیس صنعت خاص

ب - وضع محدودیت های مقداری برای ایجاد و حفظ تعادل در موازنه پرداختها.

کشورهای در حال توسعه اجازه دارند در روند توسعه اقتصادی خود کمک های دولتی مورد نیاز برای تشویق تاسیس صنایعی خاص را به منظور ارتقاء سطح استاندارد کلی زندگی مردم خود اعطاء نمایند. یعنی از مقررات کلی قرارداد عدول نمایند. این ممالک میتوانند حتی در

صورت دادن امتیازات تعرفهای تغییر یا استرداد این امتیازات را از راه مذاکره و مشورت بخواهند. در مورد مؤثر بودن یا نبودن این اقدامات، کشور در حال توسعه وضع کننده محدودیت ها (طبق بخش ب ماده ۱۸) مکلف است هر دو سال یکبار در باره بهبود وضع موازنه پرداختها و اجرای برنامه های عمرانی خود گزارش هائی تهیه و به گات تسلیم نماید. در صورت مشرثمر نبودن محدودیت ها به کشور مربوط مذاکراتی برای رفع آنها داده میشود. در صورت عدم تبعیت کشور مربوط، ممالک متضرر شده از محدودیت ها میتوانند به اقدامات متقابل دست زنند. (بند ۱۲ ماده ۱۸)

نتیجه امتیازات منظور شده برای کشورهای در حال توسعه رامیتوان در نکات زیر خلاصه کرد:

- ندادن امتیازات تعرفهای: بند (۷) ماده ۱۸ موافقت نامه به کشورهائی که مردم آن ها دارای سطح زندگی پائینی هستند اجازه میدهد بمنظور ایجاد صنایع جدید و افزایش تولید و بالا بردن سطح زندگی مردم خود در مقابل دریافت امتیازات تعرفهای از دادن امتیازات متقابل خودداری نمایند.

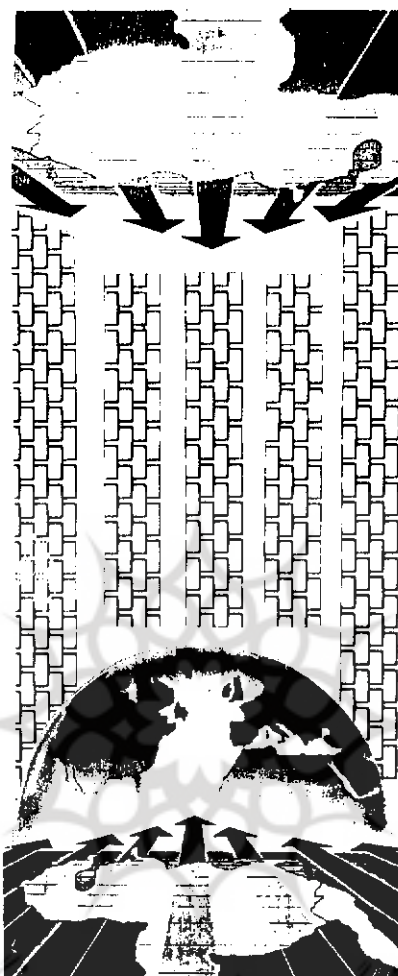
۲- محدود کردن واردات برای حفظ تعادل در تراز پرداختها: طبق بند (۹) ماده ۱۸ کشورهای در حال توسعه بمنظور حفظ تعادل در تراز پرداختها و بدست آوردن ارز جهت خرید کالا برای اجراء برنامه های عمرانی میتوانند محدودیت های مقداری برای واردات وضع نمایند. این نوع محدودیت ها علاوه بر مقررات ماده ۱۲ گات است که ناظر بر وضع محدودیت در شرایط کمبود های موقتی است.

۳- حمایت از صنایع خاص: طبق بند (۳) ماده ۱۸ به دولت های کشورهای در حال توسعه اجازه داده میشود که از صنایع خاص که حفظ آنها برای بهبود سطح زندگی مردم ضروری است حمایت نمایند.

ممالک عضو گات در ۲۰ سپتامبر ۱۹۸۶ در شهر پانتادل استه (Punta del Este) در کشور اروگوئه شروع دور جدید مذاکرات گات تحسنت عنوان "دوران و گونه" را تصویب کردند که طی ۴ سال (ناساگ ۱۹۹۰) به اهداف زیر دست یابند:

- آزاد سازی وسیع تر تجارت بین الملل
- تقویت نقش گات در تجارت بین الملل از راه قرارداد بخش های تازه ای از تجارتهای جهانی تحت مقررات گات
- تجهیز و تکمیل مقررات گات برای روبروشی با اقتصاد متغییر و متحول جهانی
- تقویت روحیه و روش های همکاری و همگامی بین سیاست ها و اهداف تجاری در سطح ملی و بین المللی در جهت کمک به رشد و توسعه باتوجه به اهداف فوق برای آغاز مذاکره ۱۵ موضوع مربوط به تجارت بین الملل در دستور مذاکرات قرار گرفت که عبارت بودند از:

- تعرفه ها
 - موانع غیر تعرفهای
 - محصولات دارای منشاء طبیعی
 - محصولات گرمسیری
 - منسوجات و پوشاک
 - محصولات کشاورزی
 - مقررات ضد دامپینگ
 - مقررات فرار از امتیازات داده شده
 - سوسپندا
 - حمایت از حقوق مالکیت معنوی
 - سرمایه گذاریهای مرتبط با تجارت
 - حل و فصل اختلافات تجاری
 - تجارت خدمات
 - تجدید نظر در برخی از اصول و مقررات گات
 - عملکرد سیستم گات
- وسعت موضوعات مورد مذاکره و نیز حوادثی مانند جنگ خلیج فارس مانع از آن شد که در موعد

- ۱- دسترسی به بازار (شامل موضوعات تعرفه‌ها ، موانع غیرتعرفه‌ای ، محصولات دارای منشأ طبیعی ، محصولات گرمسیری)
- ۲- منسوجات و پوشاک (وکفش و محصولات چرمی)
- ۳- کشاورزی
- ۴- مقررات و سرمایه‌گذاریهای مرتبط با تجارت (TRIMS)
- ۵- جنبه‌های حقوق مالکیت معنوی مرتبط با تجارت (TRIPS)
- ۶- نهادها
- ۷- خدمات

چکیده نتایج دوراروگونه

از پی‌آمدهای مذاکرات دوراروگونه تقویت قدرت نظارت و کنترل گات ۹۴ در اثر تعریف دقیقتر و صریحتر واژه‌ها و متعهد کردن مالک عضو و دبیرخانه گات به انجام اقدامات تازه در اثر پیداشدن شرایط تازه یا عدم اقدام بموقع یک عضو است . بعبارت دیگر حقوق و تعهدات اعضا بیش از پیش دارای ضمانت اجرایی شده است .

مواردی که اعضا در اثر مذاکرات دوراروگونه مفاهیم جدید و یا اقدامات جدید را پذیرفته‌اند میتوان بشرح زیر خلاصه کرد :

- ۱- کشورها تحت عنوان "برنامه ملی" متعهد شده‌اند که امکانات "دسترسی بهمبازارها"ی خود را فراهم سازند . به این منظور بعضی از کشورها بطور انفرادی متعهد شده‌اند پاره‌ای از موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای خاص خود مربوط به تجارت کالاها را کاهش دهند . همچنین کشورها تحت عنوان "تعهدات اولیه در مورد آزدسازی تجارت خدمات" دقیقاً "پذیرفته‌اند که برای اجراء مقررات گات در بخش خدمات در کشور خود چه اقداماتی بعمل می‌آورند .

۲- در مورد فعالیت‌های شرکت‌های تجاری دولتی در هر کشور ، قبول شده است که نظارت بر طرز کار و ارزیابی عملیات آنها از دید مقررات گات تقویت و بهبود یابد .

۳- قبول شده است که محدودیت‌های وضع شده در هر کشور بخاطر بهبود تراز پرداختها طوری تنظیم شود که کمترین اختلال را در تجارت خارجی کشور ایجاد نماید . مثلاً "مالک بجای وضع سهمیه و یا اعمال محدودیت‌های مقداری از سورشارژ بر واردات (مثل سود بازرگانی) استفاده خواهند کرد . همچنین روش‌های مطلع کردن و مشورت کردن با کمیته تراز پرداختهای گات بیشتر و بهتر شده است .

۴- ضوابط و روش‌های مربوط به بررسی و ارزیابی اثرات تشکیل اتحادیه‌های گمرکی و مناطق آزاد تجاری جدید و یا گسترش حیطه عمل آنها بر سایر کشورها و منافع آنها دقیقتر معین شده است .

۵- اعطای معافیت از مقررات گات از نظر تاریخ نهائی پایان بخشودگی‌هایی که ممکن است در آینده داده شود ، همچنین تاریخ پایان بخشودگی‌های فعلی و شرایط اصلی اعطای بخشودگی از مقررات در موافقت‌نامه تاسیس سازمان تجارت جهانی قید شده است .

۶- مذاکره در مورد اعطای گرامت و حق جدید درخواست مذاکره برای کشوری که محصول مورد نظر بالاترین سهم را در صادرات آن دارد (و تعرفه تثبیت شده آن از بین رفته یا تغییر پیدا کرده است) پذیرفته شده است .

۷- شرط عدم شمول یعنی معافیت یک کشور عضو یا کشور تازه عضو شده از مقررات موافقت‌نامه عمومی در قبال عضو دیگر شامل کلیه موافقت‌های چند جانبه شده است .

۸- بازار گرائی بیشتر در تجارت محصولات کشاورزی با هدف تأمین قدرت پیش‌بینی برای کشورهای واردکننده و صادرکننده ، در این زمینه قبول شده است که در هر کشور :

- ۱- سیاست‌های حمایتی‌ای اعمال شود که کمتر جنبه اختلال در تجارت داشته باشد و برای حفظ اقتصاد روستائی لازم باشد و
- ۲- برای تخفیف فشارهای "سیاست تعدیل" ضروری باشد .

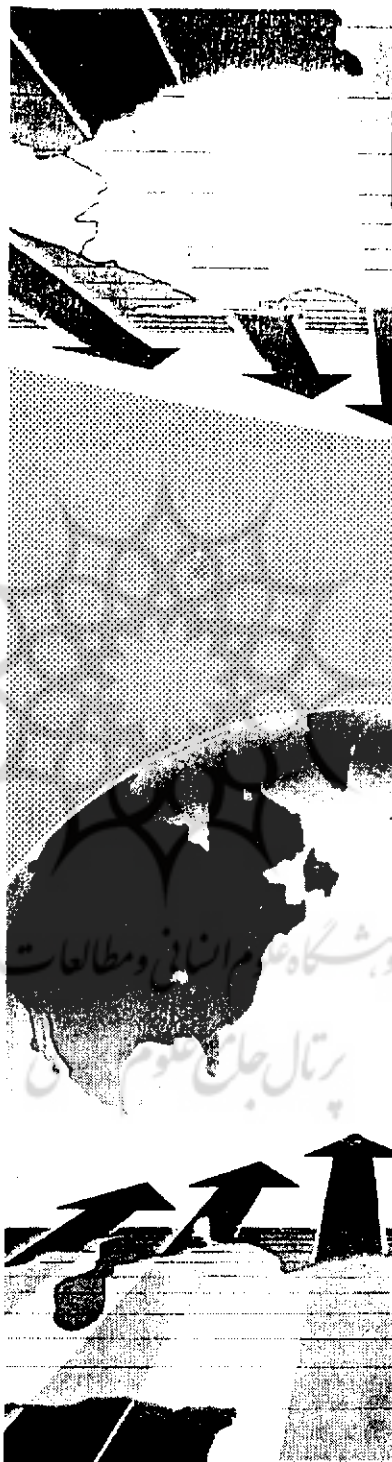
۹- تدابیر غیرتعرفه‌ای باید با تعرفه‌هایی که همان میزان حمایت را ایجاد میکند جایگزین شود . تعرفه‌ای نمودن سهمیه‌ها با حفظ و افزایش درصد دسترسی به بازار پذیرفته شده است .

۱۰- وضع عوارض حفاظتی اضافی در صورت "نفوذ زیاد واردات" ناشی از قیمت بسیار پایین به پول داخلی و یا بعلل دیگر در حالیکه واردات سهم بزرگی از مصرف داخلی را تشکیل دهد . قبول گردیده است .

۱۱- تحت عنوان "رفتارویژه" در موافقت‌نامه

در ژانویه ۱۹۹۷ ارقام دیگری که کمتر از ۱۷ درصد واردات سال ۱۹۹۰ نباشد مشمول مقررات گات میشود و در اول ژانویه ۲۰۰۲ ارقامی که کمتر از ۱۶ درصد واردات سال ۱۹۹۰ نباشد مشمول میگردد. بقیه ارقام در اول ژانویه ۲۰۰۵ مشمول مقررات میگردد. در هر سه دوره محصولاتی از خامه و نخ پارچه و محصولات ساخته شده نساجی و پوشاک برای مشمول مقررات شدن انتخاب خواهد شد.

۱۹- طبق موافقتنامه مراجع به تدابیر سرمایه‌گذاری مرتبط با تجارت، اقدام دولتها در الزام سرمایه‌گذار به خرید از بازار داخلی (شرط محتوای ملی) یا حجم و ارزش واردات را محدود به ارزش محصولات صادراتی (شرط تعادل تجاری) کردن منع شده است. این اعمال مفایر "رفتار ملی" و ممنوع بودن وضع محدودیت‌های مقداری است. این محدودیت‌ها باید در ممالک صنعتی ظرف مدت ۲ سال و در ممالک در حال توسعه ظرف مدت ۵ سال برچیده شود.

کشاورزی به کشورها اجازه داده شده است که در شرایط حساس محدودیت‌های وارداتی را تا پایان دوره (شش‌ساله تا ۱۰ ساله) حفظ نمایند.

۱۲- رفتار متفاوت با کشورهای در حال توسعه الف- در مورد محصولات کشاورزی اساسی که قسمت اصلی رژیم غذایی سنتی مردم را تشکیل میدهند استثناء قبول شده است.

ب- آن دسته از حمایت‌های داخلی که حداقل تأثیر را در تجارت دارند (سیاست‌های جعبه سبز) مشمول تعهدات کاهش نمیشوند.

پ- از نظر اندازه گیری "جمع کل حمایت" بعضی از سیاست‌ها مانند پرداخت‌های مستقیم بر اساس برنامه‌های محدود کردن تولید، کمک‌های دولت در ممالک در حال توسعه بمنظور تشویق توسعه کشاورزی و عمران روستائی و سایر کمک‌ها که نسبت اندکی (کمتر از ۱۰ درصد در ممالک در حال توسعه) به ارزش تولید محصولات کشاورزی دارند استثناء‌هایی پذیرفته شده است.

۱۵- "جمع کل حمایت" در موردی که مشمول معافیت نیست باید در دوره اجراء شش ساله ۲۰ درصد کاهش یابد (کشورهای در حال توسعه ۱۳/۳ درصد)

۱۶- کاهش ۳۶ درصد در سوبسیدهای صادراتی موجود در دوره ۹۰-۱۹۸۶ طی دوره شش ساله و کاهش ۲۱ درصد در کل مقدار صادرات سوبسیددار. در مورد کشورهای در حال توسعه میزان کاهش دوسوم حد مربوط به ممالک صنعتی (۲۴ درصد) و مدت اعمال آن ۱۰ سال است.

۱۷- در شرایط خاص، سوبسیدهایی که بمنظور تقلیل هزینه‌های بازاریابی صادرات محصولات کشاورزی و یا تقلیل هزینه حمل داخلی و خارجی محصولات صادراتی داده میشود را میتوان استثناء کرد.

۱۸- ادغام بخش منسوجات و پوشاک در گات. تا بحال تجارت الیاف تابع "ترتیبات الیاف" بود. در اول ژانویه ۱۹۹۵ در هر کشور شرکت کننده در ترتیبات الیاف، حسدود ۱۶ درصد مجموع حجم واردات سال ۱۹۹۰ ارقام فهرست خاص الیاف مشمول مقررات گات میشود.